

HAGABLADET

Nr 1-2/2013

Fåglar vid Brunnsviken

HENRIK WALDENSTRÖM

År 1989 startade jag "Projekt Djurgården" inom Stockholms Ornitologiska Förening för att med naturfakta, främst rörande fåglar, stävja de byggplaner som initierats vid Bergiusvägen-Lappkärrsberget-Torphagen. En hel del observationer inhämtades också från Haga och Ulriksdal. Arterna var även representerade på Djurgården. Detta faktum blev impulsen att se Djurgården-Haga-Ulriksdal (med närmaste omgivning) som ett sammanhängande kungligt parklandskap.

Bland de fåglar som styrde tanken från Norra Djurgården till Haga och vidare till Ulriksdal var t.ex. kattuggla och skogsduva, två arter som var inneboende i de grova lövträden i området, främst ekar men även i lindalléer.

I en ansökan till Världsnaturfonden 1990 om stöd för en fågelinventering skrev jag:

"Det övergripande syftet med inventeringen är att kartlägga ornitologiska kvaliteter som kan utgöra planeringsunderlag och indirekt hjälpa till att säkra Djurgårdsmarken från exploatering. På sikt bör de kungliga markerna Djurgården-Haga/Brunnsviken-Ulriksdal kunna betraktas som

Den brokiga steglitsen, som Gud torkade av penslarna på när han färglagt alla de andra fåglarna. Foto Thomas Atterdal.

ett grönt bälte av särskilt värde för stadsmiljön. Dessa tre områdens framtida skydd måste säkras för all framtid. Ett sätt att göra detta är att få upp stadsmänniskans sinnen för de värden som finns i detta område och på så sätt sprida värdet till flera människor.

Detta kan göras genom att man informerar om områdena och aktivt väglleder folk".

Inventeringen blev till slut en rapport som hamnade i riksdagen som miljöpartimotion 1991. Nationalstadsparken grundades 1995 och trots >>>

HAGABLADET

är en tidning för natur och kultur vid Haga-Brunnsviken. Den utkommer med fyra nummer per år.

REDAKTION:

Ingrid Sjöström,
Sverker Michélsen.

ANSVARIG UTGIVARE:

Märtha Angert
Lilliesträle

HAGA-BRUNNSVIKENS
VÄNNER

info@haga-brunnsviken.org
Box 23224
104 35 Stockholm

En levande tavla

HAGAPARKEN VID BRUNNSVIKEN ÄR vacker som en tavla! Men tavlan är fylld av myllrande liv och rörelse: fåglar i vassen och i vattnet, barnungar som leker och lär av naturen, fikasugna flanörer som söker sig till rastställen. I detta nummer av Hagabladet träffar vi alla dessa varelser som njuter av den gröna lungan.

Henrik Waldenström som lett hundratals exkursioner i området och på Djurgården berättar om fågellivet. Journalisten Mia Sjöström kollar in vad barn i olika åldrar kan få

ut av parken. Stina Bäckström bekantar sig med Kafé Sjöstugan, som utom underbara bakverk även serverar kultur i alla former.

Ett stycke norr om Hagaparken ligger Ulriksdal med slott och park och handelsträdgård. Haga-Brunnsvikens vänner inleder nu ett samarbete med den anrika grannen, som presenteras sist i numret. Som vanligt innehåller årets första nummer även föreningens verksamhetsberättelse, som påminner om alla lyckade evenemang det gångna året.

● Glädje bland vassvippen. Foto Elliot Elliot.

Skäggdoppingparet spelar i Brunnsviken. Foto Thomas Atterdal.

»»» att jag guidat hundratals båturer på Brunnsviken och lett otaliga exkursioner längs stränderna så är Kungliga nationalstadsparkens (Ekoparken) natur- och kulturvärden fortfarande okända för många. För en initierad läsekrets som Hagabladets kanske denna orientering om fågellivet kan ge en del ny kunskap om arter och lokaler.

VINTER OCH VÅR

Vintern är ganska mager, som överallt där det inte är öppet vatten. *Ålkistan* är ofta öppen för gräsänder och sothöns men det är först när större vakar bildas som mer spännande arter dyker upp. Tidiga längs isranden är knipor och storskrakar, båda oerhört vackra och livliga i sina parningsbeteenden. När Brunnsviken väl är isfri brukar skäggdoppingarna som legat "på vänt" i Värtan snabbt inta sina favoritvassar. De flanörer som har kikare kan då beundra deras fantastiska parningsspel med huvudskakningar, gemensamt dyk, fortsatt skakande med alger, spring på vattenytan etc.

Allt för att stärka samhörigheten och visa att man är i form för en ny häcksåsong.

Tidiga vårfåglar på land i mars är ju skogsduva och ringduva. Båda är lätta att få syn på och båda gör tydliga flyktspel över reviret. Skogsduvan flyger som en papperssvala och ringduvan drar runt i vida bågar. Mars är också hackspettarnas tid med större hackspett och ofta även den ovanligare mindre hackspetten. Båda trummar flitigt, särskilt soliga morgnar. Ett

skrattande läte avslöjar gröngölingen som gärna hoppar på marken efter föda. Stora runda hål i myrstackar brukar avslöja gröngölingens vinterdiet. På vårnätterna kan man höra kattugglans hoande, även om det faktiskt är lättare att hitta någon av Hagas solande kattugglor. De brukar snabbt bli kända och populära och Vasaslätten har till och från kattugglor i alléträdens håligheter.

När löven spricker i slutet på april så startar en explosion av aktiviteter i och med att insektsätarna har något att äta när de kommer nattetid från Afrika. För varje vecka fylls nu sko-

gen av fler röster söderifrån. Denna tid kan kakofonin bli öronbedövande i gryningen då alla koltrastar, bofinkar och lövsångare sätter i gång tillsammans med lite mer sällsynta arter som kräver vana för att urskiljas i konserten. Ett bra ställe för den som kanske hör lite sämre är Ekotemplet (Gustav III:s sommarmatsal) där fågelsången förstärks. Här har jag själv kunnat notera arter som härmsångare, steglits och stenknäck som ökar starkt i hela Nationalstadsparken. Steglitsen är den fågel som Gud torkade av penslarna på när han målat andra fåglar, vilket förklarar färgprakten. Stenknäcken ser också exotisk ut med sin tjocka näbb.

SOMMAR OCH HÖST

Fram mot midsommar börjar fågelsången klinga av, men det är full fart ett tag till bland vassens invånare. Rör-sångaren finns i de flesta vassbälten runt Brunnsviken och har man tur kan man vissa år även höra kärrensångaren. Denna fågel brukar komma sist av tropikflyttarna från Afrika, ofta inte förrän första veckan i juni. Kärrensångaren härmar andra fåglar på ett fantastiskt skickligt sätt och en kärrensångarkonsert lämnar ingen oberörd. När kärrensångaren kommit börjar redan de första höstfåglarna ge sig söderut.

Det är vadarhonorna hos skogs-snäpporna som är först. Det finns inga bra rastplatser vid Brunnsviken så sommarens vadarsträck flyger över ganska obemärkt. När dagsträckande småfåglar börjar komma i gång kan man dock få fina sträckmorgnar uppe

Stenknäcken med sin nötknäpparnäbb. Foto Thomas Atterdal.

från Haga kulle. Vissa oktobermorgnar kan sträcket av finkar och ringduvor vara riktigt imponerande, ibland kryddat med någon rovfågel, oftast sparvhök. När de första frostnätterna kommer minskar fågeltillgången drastiskt och Brunnsvikens fiskande hägrar sätter sig nu i säkerhet vid matningen och vakarna i närbelägna Råstasjön. Dit rekommenderar jag att den fågelintresserad Brunnsviksflanören förflyttar sig för att se hägrar uppställda som statyer på isen samt för att skåda en unik vattenrall som kommer gående framför fötterna på en.

FÅGELSKYDD

Det är viktigt att länsstyrelsens fastställda Vård- och utvecklingsplan tillämpas i Haga-Brunnsviken som annorstädes i Nationalstadsparken. Vassar bör i princip sparas utom runt Ekotemplet och Karlsborg (Kungliga begravningsplatsen). Äldre trädbestånd bör sparas och inte reflexmässigt huggas ned om inte säkerhetsrisken är påtaglig. Ofta överdrivs riskerna med träd i storstäder jämfört med andra risker vi utan att blinka utsätter oss för. Detta är en viktig uppgift för Haga-Brunnsvikens vänner att bevaka. Utan ett äldre trädbestånd med döda grenar och håligheter försvinner många arter från de gustavianska parkerna runt viken. De praktfulla tallarna på höjderna är också viktiga landskapselement och ger en naturkänsla som är ovärderlig intill den brusande storstaden. Kan brusets från vägarna aktivt minskas blir upplevelsen av Haga och andra parkområden betydligt bättre.

VAR-NÄR-HUR?

För den som vill studera fågellivet lite extra rekommenderar jag en bra fågelbok (t.ex. "Fågelguiden") och en kikkare med 7–10 ggr förstoring. Bästa tiden att skåda är april–juni och för lite mer avancerad sträckskådning september–oktober (Haga kulle). Hagaparken är bästa lokalen men även Tivoliudden i norr kan vara riktigt givande. Tisdagsklubben exkurerar ofta i området och information om detta finns på Stockholms Ornitologiska Förenings hemsida (www.stof.nu), där man gärna får bli medlem.

Välkommen att upptäcka fåglarna kring Brunnsvikens stränder!

Henrik Waldenström är projektledare vid Världsnaturfonden WWF. Han tog initiativet till parkvisionen Ekoparken.

Överallt i parken står fina klätterträd, lockande för både barn och fåglar. Foto Elliot Elliot.

Lek och lektion i Haga

Inga gungor, rutschkanor eller klätterställningar bör finnas i en gustaviansk park – men naturen själv bjuder på härlig inspiration för barn i alla åldrar. Hit kommer de med sina föräldrar, sin skola eller kanske sin fotbollsklubb.

MIA SJÖSTRÖM

Många är de barn som mött Hagaparken för första gången som bebisar, nedbäddade i en vagn under sina föräldrars barnvagnspromenader. I takt med att barnen växer blir aktiviteterna i parken fler – leka, springa, klättra, hoppa, balansera, upptäcka, plocka, gräva, rulla, cykla, åka skridskor, skidor, pulka, bada, åka båt, paddla, spela fotboll!

LÄRA IN UTOMHUS

Skolor som ligger nära Hagaparken brukar gå dit med sina elever.

– Vi går till Hagaparken i undervisningssyfte och tittar på djur och natur. Pratar vi om istiden går vi dit och tittar på spår från istiden som isräfflor, flyttblock och jättegrytan, säger Peter Arkbåge.

Han är lärare och arbetslagsledare för mellanstadiet på Matteusskolan på Norrmalm i Stockholm som har omkring 600 elever. Under vår och höst är Peter Arkbåge i Hagaparken någon gång i månaden med sina elever.

– Det som är bra med Hagaparken är att den är stor och har olika typer av natur att vara i – både skog, öppna gräsytor och vatten.

Varje år planerar och arrangerar femmorna en lekdag i parken för de yngre klasserna. Matteusskolan har även en årlig löpartävling, Matteusjoggen, i slutet av maj för alla klasser upp till femman, berättar han. Även Johannes skola, också på Norrmalm, har en årlig springtävling.

– I början på september varje år ordnar vi Hagaloppet för våra elever. Då har vi en heldag ute med matsäck, >>>

»»» lekar, fadderverksamhet och alla elever tävlar om en guldsko, säger Monica Pyhäjärvi, idrottslärare på Johannes skola som har 500 elever. Guldskon är egentligen ett par slitna gympaskor som en gammal rektor sprang New York maraton i, och som han skänkte till skolan, förklarar hon.

Även Fridhemsskolan i Solna har en årlig Hagadag med olika aktiviteter, tipsrundor och orientering för sina 200 elever från förskoleklass till årskurs tre. Och de har ofta friluftsdagar och utflykter i Hagaparken.

MÅNGA PÅ FOTBOLLSPLAN

Utöver skolor använder även idrottsklubbar parken. Barn och ungdomslagen i Norrtulls sportklubb (NSK) tränar regelbundet fotboll på fotbollsplanen i Bellevue. Omkring 500 barn och ungdomar tränar på planen varje vecka.

– Vi är där så fort planen är spelbar, från tidig vår till sen höst, säger Martin Carlon som är ordförande i NSK. Dessutom är skolor där och spelar på dagtid, barn spontanspelar på fritiden och ofta spelas S:t Erikscupen eller någon annan match på helgerna. Det blir minst det dubbla antalet – 1000 barn – som använder planen varje vecka, uppskattar Martin Carlon och fortsätter räkna:

– Sen har vi även fotbollsläger på loven med 400 barn varje år och vi ska ha en egen cup en helg i april med 1000 barn.

Vad betyder Bellevue fotbollsplan för NSK?

– Den är jätteviktig. Det finns bara två planer i Vasastan så det är hälften av utbudet. Det känns dumt att flytta planen när det egentligen finns behov av fler planer. Att behålla Bellevue och bygga en ny vore mer i linje med de behov som finns, säger Martin Carlon.

Bellevue fotbollsplan ska tas bort under 2015–16 eftersom Bellevueparken ska rustas upp och åter bli den engelska landskapspark som skapades av 1700-talsarkitekten Piper. På planens plats ska man återskapa den norra pelousen och göra en öppen gräsyta enligt ett inriktningsbeslut som fattats gemensamt av fem nämnder i Stockholm. Istället ska fotbollsplanen ersättas på annan plats och förslaget att lägga den på andra sidan spåren, närmare Sveaplan och Socialhögskolan, ska utredas.

FLER KOMMER ATT ANVÄNDA PARKEN

– Norrmalm har minst andel parkyta per invånare och med två nya ex-

Varje årstid har sin tjusning i Haga – vad bräcker höstens färgkaskader? Foto Elliot Elliot.

ploateringsområden – Albano och Hagastaden – kommer besöksstrycket på Bellevue att bli högre, säger Britt Mattsson vid Parkmiljögruppen norra innerstaden. En viktig del i programmet är även att själva hjärtat av parken görs bilfri. Här blir istället cykel- och promenadvägar, plats för lekplats och fri lek på de öppna gräsytorerna. Dessutom utreder man just nu möjligheterna att rusta upp det gamla stallet i Bellevue, som står tomt idag, och där skapa en öppen verksamhet för barn mellan 0–16 år.

– Det ska vara lite åt parklekshället, men kopplat till det kulturella. Eventuellt kan man även ha lite smådjur som fåglar. Bellevue är en vacker grön lunga för de boende runtomkring,

men det är samtidigt en kulturhistorisk miljö som man ska vara aktsam om när man gör om, säger Lars-Edwin Andersson på fastighetskontoret som tillsammans med Länsstyrelsen och Stadsmuseet utreder frågan.

EN RÅTTA I SIKTE

När mina egna barn på fem och åtta får frågan vad de brukar göra i Hagaparken blir svaret:

– Jag gillar att vara ute i naturen. Det är så stor miljö så man kan göra så olika saker. Springa, leka, äta picknick, vara med vänner eller ha matte och svenska med skolan i naturen. Ser man sig omkring kan man hitta och finna nya saker. Jag har sett kaniner,

fåglar, hundar och en rätta, säger åttaåringen som uppskattar att det inte är någon trafik i Hagaparken.

– Jag gör lite olika, säger femåringen, matar fåglar, leker i snön och klättrar. Och så har jag åkt skridskor på isen. Det var urroligt, fast jag ramlade hela tiden för det var så halkigt.

Mia Sjöström är frilansjournalist

Utomhuspedagogik

Utomhuspedagogik är undervisning utanför klassrummets väggar – i en skog, en park, ett torg, en skolgård. Lärandet sker i ett växelspel mellan upplevelse och reflektion grundat på konkreta erfarenheter i verkliga situationer för att eleverna ska förstå och komma ihåg bättre. Undervisningen utomhus utgår från läroplanen och används som ett komplement till övrig undervisning i klassrummet. Utomhuspedagogik kan användas från förskolan upp på gymnasienivå.

Källa: Nationellt centrum för utomhuspedagogik, Linköpings universitet.

Bättre koncentration

Forskning visar att barn som regelbundet är ute i landskapet:

- kan koncentrera sig bättre
- har bättre motorik, koordination balans och rörlighet
- är sjuka mer sällan
- har större fantasi och leker kreativare lekar vilket främjar språkutveckling och samarbetsförmåga
- förbättrar sin kognitiva förmåga
- är mindre stressade

Källa: Anders Szczepanski, chef, Nationellt centrum för utomhuspedagogik.

Färre barn i skogen

Under 2000-talet verkar mer än hälften av alla barn ha slutat vistas i skogen. Det visar en rapport där Lars Kardell, professor emeritus vid Sveriges Lantbruksuniversitet, mätt utnyttjandet av tre stadsnära skogar kring Uppsala under 20 års tid. Han kom även fram till att om man tittar på alla åldrar har den totala besöksfrekvensen i skogen minskat med en tredjedel, men besöken per capita blev ännu lägre då befolkningen kring skogarna ökat under observationsperioden.

Källa: "Friluftsutnyttjande av tre stadsnära skogar kring Uppsala 1988–2007" av Lars Kardell, SLU.

Kafé Sjöstugan så som det ter sig för besökare som kommer över sjön. Den blå färgen är ett minne från husets förflutna som byggfutt. Foto Mats Petersson.

Sjöstugan i Bergshamra

Backen ner till Sjöstugan är isig och bhal, men ljusen i de uppklippta konservburkarna på trappan fladdrar inbjudande. Väl innanför dörren, i den bedövande bulldoften, slår det imma på mina glasögon. En solig dag ryms man knappt inne och många är Brunnsvikens skridskoåkare som tar det upplagade stickspåret in till Sjöstugan för en kopp kaffe eller en tallrik knappsoppa.

Men snart kommer sommaren och Sjöstugan blir en samlingsplats för Bergshamraborna liksom också för de fjärran vandringsmän som tar sig en paus innan de fortsätter promenaden runt Brunnsviken. Då plaskar barnen i strandvattnet och leker mellan borden medan hundarna vilar sig vid husses fötter. Ute på Brunnsviken låter kanoisterna paddeln vila och överväger en landstigning.

Sjöstugan i Bergshamra har blivit en institution. För Annika Malmsten, stugans värdinna och själ, är det trappan som är något av husets centrum. På denna trappa har Annika stått inte mindre än tre gånger och hållit invigningstaltal, till delar under dramatiska förhållanden!

ANNIKA STÅR PÅ TRAPPAN FÖRSTA GÅNGEN

Den 23 maj 1999 står hon där och inviger Röda Kafé Sjöstugan. Under devisen Kaffe, Kakor och Kafé, med tillägget KvinnoKultur, startar fyra kvinnor en verksamhet, som med tiden ska

växa ut till musikaftnar, filosofiträffar, slöjdkurser – hela tiden med ett starkt miljötänk i botten. Man har bestämt att allting som serveras ska vara ekologiskt och Kravmärkt.

Annika är stolt medveten om att Sjöstugan ligger i Ekoparken. Att vara en integrerad del av historien och kulturen runt Brunnsviken är något som förpliktigar. Sitt tal avslutar Annika med en önskan om att publiken ska bli kaféets Kundkrets – ”för vi vill gärna vara er Kontaktplats”. Hon kommer att bli bönhörd.

GROSSHANDLARE LUNDSTRÖMS BYKSTUGA

Grosshandlare Lundström, som hyrde Nedre Karlsro, tyckte om att spela kort. Det vackra åttkantiga lusthuset Monte Carlo ovanför Sjöstugan lät han uppföra som sin lilla spelsalong, med fin utsikt över Brunnsviken. Med sitt tak i svart plåt, krönt av en liten kupol och sin inredning med vackra träpaneler och en grönglaserad kakelugn är byggnaden ett av de bäst bevarade lusthusen från 1800-talets slut i hela Stockholm.

Vid stranden nedanför låg grosshandlarens bykstuga. Sen byggdes bykstugan om till höns hus, berömt för att inhysa en osedvanlig mängd olika hönsraser. Hönshuset i sin tur byggdes till, och byggdes om igen, och blev bostad för trädgårdsmästare Lag och hans fem eller sju, eller var de kanske nio, barn.

År 1954 hade bykstugan upp- ➤➤

Fullt ös med Brunnsviken i fonden. Simone Moreno med band vid ett av de många musikevenemangen vid Kafé Sjöstugan. Foto Mats Petersson.

➤➤➤ graderats till sommarställe, sedermera permanent bostad, för familjen Ling, som bodde här fram till mitten av 1990-talet, då huset omvandlades till ett uppskattat kafé inom ramen för ett ALU-projekt. Bergshamrorna uppskattade sitt kafé och ville ha kvar sitt fikaställe, sin strand och sin brygga när ALU-projektet lades ner.

Det är då Annika kommer in i bilden. Och med sin anknytning till Bergshamra, där hon bott största delen av sitt liv, har hon de bästa förutsättningarna att bygga vidare på arvet från gångna tider.

ANNIKA STÅR PÅ TRAPPAN ANDRA GÅNGEN

År 2004 står Annika på Sjöstugans trappa än en gång. Men trappan är en annan och Sjöstugan är inte röd som förr, utan blå, blå som de byggbaracker Skanska i all hast lånat ut och ställt upp på den brandhärjade platsen där Sjöstugan en gång stått.

Natten till den 26 februari 2004 stod huset i ljusan låga. När morgonen grydde fanns bara murstocken, porslinskärvor och en sotig kastrull kvar.

Tack vare en storartad insats av Bergshamrorna – Föreningen Bergs-

hamra för alla, scoutkåren som lånade ut sin kokvagn, alla privatpersoner och sist men inte minst Annika, som basat för hela återuppbyggnaden kunde Kafé Sjöstugan återuppstå 112 dagar efter branden. I gästboken kan vi läsa: "Hus kan man bränna ner men inte idéer och engagemang" och "Nytt hus, likadana bullar"!

Andra skriver: "behöver du hjälp, ring oss". Annika lär sig att backa med en kokvagn, familjen Lövström kommer med ved och inom kort puttrar knappsoppan invid ruinerna.

Sedan har det rullat på. Kalle Moraeus har spelat, Sofia Karlsson har sjungit, stickorna har klirrat under stickaftnar, dikter har lästs och berättelser har berättats. Annika, utbildad hantverkspedagog, ordnar slöjdföreläsningar för barn och vuxna...

Annika har också samarbetat med andra intresseföreningar runt Brunnsviken, bl.a. Haga-Brunnsvikens vänner. Under Ljusfesten i november har Sjöstugan alltid haft eget program som samlat Bergshamrorna och på Sjöstugan har den som vill i förväg fått tillverka egna lyktor.

ANNIKA STÅR PÅ TRAPPAN TREDJE GÅNGEN

Fem år efter föregående invigningstal var det dags igen. Denna gång inviger Annika det nya taket, som välver sig som en skyddande kupa över Skanskas utlånade baracker, sedermera omvandlade till en permanent donation.

Och nu kan Annika stå under ett litet scentak, som skyddar musiker, författare, artister och filosofer om det skulle råka regna under en programafon.

Taket är så konstruerat att Sjöstugan kan växa till sig under taket: köket kan byggas ut, toaletten kan byggas in, en veranda mot sjön, ett litet kontor, ett förråd?

Annikas invigningstal är en lång lista på alla hon vill tacka, från Skanska till stödföreningen Kafé Sjöstugans vänner, som samlat in pengar till det nya taket.

* * *

Jag har ätit upp min knappsoppa och det skymmer utanför fönstret. Annika stökar i köket tillsammans med mellandottern. Morgondagens tårtor ska in i ugnen. Hela familjen är engagerad i verksamheten, dessutom många timanställda, som Annika berömmar för deras engagemang: "de sliter här varje helg och varje sommar, bakar och bakar och brer mackor och gör sallader och pajer och soppor och städar och plockar disk och kommer med kort varsel och går hem med kort varsel..."

Kommentar i gästboken kompletterar omdömet: "Sjukt snygga servitriser!"

*Stina Bäckström,
frilansjournalist
Sjöstugans öppettider:
sept–maj: to 12–16; lör–sön 11–16
juni–aug: alla dagar 11–17
www.kafesjostugan.se*

RÄTTELSE — Författaren till artikeln *Om Palme och parken* (Hagabladet 3/4 2012) upptäckte att den innehöll ett mindre fel gällande släktskapsförhållandet mellan Olof Palmes farfar Sven och Henrik Palme. Henrik var Svens halvbror och inget annat.

Ny sektion för evenemang

Haga-Brunnsvikens vänner höll årsmöte den 21 mars 2013 på Haga Forum med omkring 40 personer närvarande. Fem nya ledamöter valdes: Margareta Sundström, Johan von Garrelts, Lars Bjerin, Peter Edholm och Nils-Evert Andersson. Gunnel Bergström, Sofia Edström och Bengt Rundquist är adjungerade.

Föreningen tar ett stort steg framåt genom att bilda en ny sektion som ska fokusera på de två stora evenemangen Hagadagen och Ljusfesten. Märtha Angert Lilliestråle leder sektionen, som också kommer att inleda ett nära samarbete med de kommersiella aktörerna vid Brunnsviken, som ingår i Visit Hagagruppen. Syftet med samarbetet är att få mer kraft och genomslag i arbetet med att nå ut med evenemangen.

En nyhet är att föreningen även utökar sitt bevakningsområde till att omfatta Ulriksdal med park och slott. Området har hittills inte haft någon vänförening och vi kan nu erbjuda intresserade att genom medlemskapet få möjlighet att påverka, bevaka och utveckla aktiviteterna och arrangemangen norr om Brunnsviken i Ulriksdal.

Hagadagen genomförs *lördagen den 31 augusti*. En ny spännande föreställning visas med ett högst oväntat innehåll: teaterkungen Gustav III ska repetera Figaros bröllop, något han aldrig gjort förut, tillsammans med Bellman, kära nån – hur ska det gå till!?

Ljusfesten, nu på sjätte året, arrangeras *söndagen den 3 november*. En av ambitionerna detta år är få in flera båtar i Brunnsviken. Ljus- och ljudupplevelsen är som bäst och starkast från sjön och tanken är att besökare ska kunna åka båt mellan någon av de fyra bryggorna under de två timmar som ljusfesten pågår, såvida man inte redan valt att följa med Delfin IV från Nybroviken.

Göran Sachs

Utöka vänkretsen du med!

**HAGA – BRUNNSVIKENS
VÄNNER**

Bli medlem!

Årsavgift 150 kronor.

Studera 75 kr, familj 225 kr.

Föreningar och företag 275 kr.

Plusgiro: 428 37 57 – 5.

Ulriksdal, vår nya vän

Haga-Brunnsvikens vänner har beslutat inleda ett samarbete med vår närmaste granne i norr, en av Stockholmstraktens allra största sevärdheter, Ulriksdals slott med park och omgivning. Ulriksdal har ingen vänförening men många besökare. Margareta Sundström, museilärare på Ulriksdal, har invalts i föreningens styrelse. Hon leder spännande program på slottet framöver – se slutet av artikeln.

Slottsområdet liksom Bergshamra ingår i Kungliga nationalstadsparken. Ulriksdal är ett av de tio kungliga slotten som förvaltas av Kungl. Hovstaterna och står till kungahusets disposition. Även om Ulriksdalsområdet skiljs från Haga-Brunnsviken av den hårt trafikerade E18-leden så är förbindelserna genom tiderna många. Samband finns även vattenledes – Ulriksdal ligger vid Edsviken, dit man kan ta sig med båt från Brunnsviken genom Älkistan.

JAKOBSDAL BLEV ULRIKSDAL

Ulriksdals slott har en betydligt längre historia än de kungliga byggnaderna i Haga. 1639 köptes marken av riksmarsken Jakob de la Gardie, som lät bygga slottet, efter byggherren kallat Jakobsdal. Sonen Magnus Gabriel de la Gardie, gift med Karl X Gustavs syster, övertog slottet och byggde vidare.

Änkedrottningen Hedvig Eleonora köpte sedan slottet 1669 och lät Nicodemus Tessin d.ä. bygga på flyglarna och höja taket. Hon skänkte slottet 1684 som dopgåva till sonsonen, den nyfödde prins Ulrich, son till Karl XI och hans drottning Ulrika Eleonora. Slottet döptes då om till Ulriksdal. Men redan efter ett par månader dog den lille prinsen. Inte ens i de förnämsta kretsar förskonades man från barnadödligheten – av Karl XI:s sju barn dog fyra i späda ålder. Hedvig Eleonora återtog gåvan och lät slottet behålla sitt nya namn till minne av barnbarnet.

Ännu en ombyggnad, nu under ledning av Nicodemus Tessin d.y., gjordes i början av 1700-talet, då Karl XII:s syster Ulrika Eleonora d.y. och hennes man Fredrik I residerade på Ulriksdal. Till det yttre fick slottet och det vackra orangeriet då sin nuvarande form. Orangeriet är sedan 1989 ett innehållsrikt skulpturmuseum.

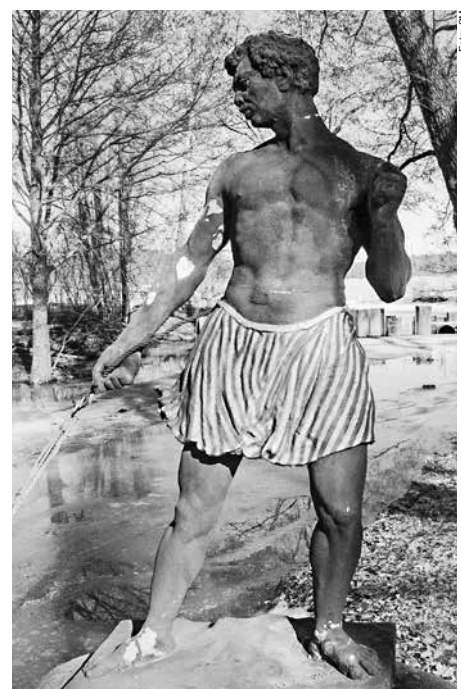
DRAMATIK OCH ROMANTIK

Adolf Fredrik och Lovisa Ulrika höll mest till på Drottningholm och andra

slott, men under deras tid byggdes 1753 ett gammalt ridhus om till teater: *Confidencen!* Namnet kommer av en liten matsal intill scenen, där ett dukat bord kan hissas upp från källaren, så att de prominenta gästerna kunde samtala förtroligt utan att ha tjuvlyssnande tjänare omkring sig. Efter lång törnsömning återupptäcktes teatern av Kjerstin Dellert och kunde efter restaurering hålla sin första föreställning 1982.

Under tidigt 1800-tal beboddes slottet mer sporadiskt. Karl XIV Johan inrättade det till "invalidhotel" för krigsveteraner 1822–49. Under Karl XV blomnade slottet åter upp. Han föll för den romantiska naturen kring slottet, som han gärna målade av tillsammans med sina konstnärsvänner. Slottet fick nya inredningar i historiska stilar, och fylldes av kungens konst- och kuriosasamlingar. Nu tillkom också det originella kapellet, ritat av arkitekten Fredrik Wilhelm Scholander.

När man närmar sig Ulriksdals slott från Bergshamrahället och har passerat det anrika Vårdshuset, grundat 1867, kommer man ned mot den originella Morianbron vid Igelbäcken. Två svarta ynglingar står vid var sin ände av bron och fiskar med hängande nät. Bron har en direkt koppling till Hagaparken: den sattes upp 1845 under Oskar I:s tid framför Haga slott, där det då ännu fanns en liten arkipelag av öar med smala sund emellan. Den >>>

Fiskafänge vid Igelbäcken. En av skulpturerna i Ulriksdals slottspark, tidigare i Haga.

På kunglig beställning målade Jobans Sevenbom en serie slottsporträtt 1761–75, bland andra Ulriksdal. Målningssviten hänger på Nyköpings länsresidens. Foto Alexis Daflos, Kungl. Hovstaterna.

»»» tekniskt skicklige arkitekten Chiewitz ritade bron och morianerna utfördes av skulptören Per Lundgren och göts i gjutjärn. När sedan Karl XV genomförde den stora sänkningen av Brunnsviken 1863 blev sundet torrlagt. Bron behövdes inte längre utan flyttades till Ulriksdal.

KUNGLIGT VARDAGSRUM BLIR MUSEUM

Den sista kungliga perioden på Ulriksdal inföll under Gustav VI Adolfs kronprinstid. Han planerade att bo där med sin första hustru Margareta och deras barn. När han efter Margaretas

död gift om sig med Louise fick paret som bröllopsgåva av svenska folket 1923 en komplett inredning till det stora vardagsrummet – första gången det begreppet använts om en kunglig miljö. Rummet, som tidigare varit Karl XV:s riddarsal, ritades om av arkitekten Sigge Cronstedt, möblerna av Carl Malmsten, som bodde i Bergshamra. Även sedan Gustav Adolf blivit kung 1950 bodde han och Louise varje vår på Ulriksdal fram till kungens död 1973.

Sedan hela slottet och parken restaurerats öppnades slottet 1986 som museum. I museet finns också drottning Kristinas kröningsvagn, depo-

nerad från Livrustkammaren. Den praktfulla vagnen ingick i det långa kröningsståget som 1650 utgick från Ulriksdal. När de första i tåget nått Storkyrkan hade de sista ännu inte lämnat Ulriksdal. Det gällde att markera den unga stormakten Sveriges ställning!

För den som helst vill vara utomhus finns sköna promenader i parken och i omgivningarnas mycket omväxlande natur, med fina leder längs Edsvikens strand, Ulriksdals Slottsträdgård med odlingar och stor handelsträdgård och ett trivsamt kafé. I Vård- och utvecklingsplanen för Kungliga nationalstadsparken som Länsstyrelsen gav ut 2012 har man som mål att bevara och vårda hela området och dess byggnader, att utveckla det som besöksmål och att förbättra tillgängligheten.

Haga-Brunnsvikens vänner ser fram emot att lära känna hela området närmare! Flera lockande program finns annonserade nedan.

Ingrid Sjöström

LÄR KÄNNA ULRIKSDAL

- En dramatiserad tidsresa på Ulriksdals slott ges 25 och 26 maj, 14, 15, 21, 22 september, kl. 12.00 och kl. 14.00.
- Michael Erstell från Nationalmuseum visar slottet 1 juni kl. 13.00.
- Linda Hinners från Nationalmuseum visar Orangeriet 8 juni kl. 13.00.
- Gunnar Björkman från Djurgårdsförvaltningen och Bosse Rappne från Ulriksdals slottsträdgård leder en historisk vandring i parken 15 juni kl. 13.00. Bokning till samtliga evenemang på tel. 08-402 61 30 vardagar kl. 9-12. Se även www.kungahuset.se/kungligaslotten/ulriksdalsslott

Hagadagen – fredag 31 augusti

Ny teater med kuriöst innehåll:
Gustav III repeterar Figaros
bröllop – med Bellman!?!

Pricka in årets upplaga av
Ljusfesten!

Lördag 3 november, kl. 16.30

Detaljerat program för båda
evenemangen hittar du på
föreningens hemsida:

www.haga-brunnsviken.org